

Dr. Prózék Gábor, az MTA doktora, egyetemi tanár

Prózék Gábor a Roska Tamás által meghívott első ITK-s munkatársak közé tartozik. A Kar innovációs dékánhelyettese, Doktori és Habilitációs Tanácsának elnöke, valamint mérnökinformatikus-képzésünk egyik sajátos területének, a nyelvtechnológiai tárgyaknak kidolgozója és oktatója. Az MTA-PPKE Magyar Nyelvtechnológiai Kutatócsoport vezetője. (2015. október)

Hova járt egyetemre? Miért azt a szakot, szakterületet választotta?

Az ELTE TTK-n tanultam, programozó matematikusnak, majd programtervező matematikusnak. Ez akkor két egymásra épülő szak volt: egy hároméves programozó, és azok számára, akik ezt megfelelően magas átlaggal elvégezték, valamint felvettek jó néhány – elsősorban matematikai jellegű – tárgyat a kötelezők mellé, azok közül a jobbak tovább mehettek programtervező matematikusnak, ami további két évet jelentett. Ma ez a megoldás természetesnek számít, hiszen ezt hívjuk alapképzésnek (BSc) és mesterképzésnek (MSc), csak ezek a fogalmak az 1970-es években még nem voltak Magyarországon ismertek. Még a másodév vége előtt elkezdtünk két csoporttársammal írni egy angol-magyar fordítóprogramot (ami persze nem készült el a nyár végére, ahogy terveztük). Ekkor valaki azt tanácsolta, hogy ha ennyire érdekel engem a nyelvészet, akkor iratkozzak be az ELTE BTK általános és alkalmazott nyelvészet szakára is. Ezért aztán harmadéves TTK-s koromban elkezdtem a BTK-t is, ám engem abból elsősorban a másodéves tárgyak érdekeltek. Érthető okokból persze nem lehetett egyből másodévre menni, így elkezdtem ott az első évet is, jártam a másodikra is, így három különböző évfolyamra is jártam egyszerre. A hármas szám még egyszer „visszaköszönt”, hiszen így végül háromszor is diplomáztam az ELTÉ-n: 1979-ben és 1981-ben a TTK-n, majd 1982-ben a BTK-n.

Milyen élményei vannak egyetemi éveiről?

Az első élményem az egyetemről egy kicsit az egyetem előtti évekre megy vissza. Ugyanis gimnázium után felvételiztem a BME-re, mint sokan mások, és nem vettek fel, amint jó néhány volt osztálytársamat se. Aztán ez még a következő években is megismétlődött, amitől eléggé megedződtem. Nem mondom, hogy mindig tökéletes volt a felvételi produkcióm, de úgy tűnt, hogy akkoriban a Piarista Gimnázium jeles érettségije önmagában még nem volt elég jó ajánlólevél. Végül, amikor bejutottam az ELTÉ-re, akkor azt mondtam: na most jól „kitanulom” itt magamat! És elkezdtem halmozni a szakokat (ld. fent)... Ebből következően több tárgyam órái is – a két egyetemi kar nem összehangolt működése miatt – sokszor egy időpontban voltak, így választanom kellett, melyikre járok. Úgy adódott, hogy a TTK-n a Formális nyelvek c. tárgy épp egy nekem fontos BTK-s nyelvészet órával volt egy időben, ezért inkább az utóbbit látogattam, mondván, hogy a formális nyelvekkel kapcsolatos ismereteim meglehetősen jók. Aztán eljött ebből a TTK-s tárgyból is a vizsga. Amikor beléptem Peák professzor úr szobájába, akkor ő kedvesen, udvariasan elém sietett, és csak annyit mondott nekem – egy félévnyi általa tartott előadás után –, hogy: „Ha megengedi, bemutatkoznék: én Peák István vagyok, és azt hiszem, mi még nem találkoztunk...” Ezzel jelezte, hogy ugyan nem tartott az óráin katalógust, de jó a memóriája – amúgy meg úriember... Elmondtam neki, hogy épp azért nem jártam az órájára, mert ez az egész téma, az emberi nyelvek és a formális nyelvek kapcsolata témakör engem nagyon érdekel. (Ennek bizonyosságaként természetesen jól sikerült a vizsgám, és nagyon jól elbeszélgettem vele a nyelvészetről is.)

Hogyan indult a pályafutása? Mi motiválta?

Azért igyekeztem több különféle szakterületet is megismerni, mert szerettem volna ezekkel együtt foglalkozni, de ez akkoriban meglehetősen különlegesnek számított. Nem is volt olyan állás, ahol számítógépet meg nyelvészt egy személyben kerestek volna, pedig próbálkoztam már egyetemi hallgatóként is: eljártam például az MTA Nyelvtudományi Intézetébe, ahol nagyon bíztattak, hogy ez a jövő, és ők segítenek, de státuszt létrehozni nem tudtak, hiszen ez akkor sem volt egyszerű. Így egy hirtelen jött lehetőség miatt megpályáztam egy ösztöndíjat, amit az MTA Zenetudományi Intézete írt ki, merthogy akkoriban aktívan zenéltem, és azt gondoltam: ha már nem nyelv és számítógép, akkor legyen zene és számítógép. Ezt követően aztán öt évig dolgoztam ott, mert vonzott minden humán terület találkozási pontja a számítástechnikával. Ebből az időszakból hoznék is egy érdekes esetet, mely napjaink egyik tudományos mérőszámával, a publikációs idézettséggel kapcsolatos. Dobszay László, a gregorián zene világhírű kutatója (és előadója) már a nyolcvanas évek közepén megéreztte, hogy a számítógépes programok az ő szakterületén már az akkori körülmények között is nagy segítséget nyújthatnak. Elképzelései szerint és nyilván az akkori számítógépes lehetőségek figyelembe vételével kidolgoztam a régizene-kutatás számára egy olyan speciális adatbázisrendszert, melynek rekordjaiban a különféle hagyományt követő közép- és kelet-európai kolostorok kódexeinek gregorián énekeit tudtuk tárolni, azoknak a megfelelő egyházi alkalmakra utaló előfordulási helyeivel. Sajnos, a dallamok hangzó formában való tárolása akkor még nagyon távolinak látszott, ám az úgynevezett incipitek (az adott dallam latin nyelvű kezdő sorai) alapján össze lehetett hasonlítani a

különféle forrásokat. Így a köztük mutatkozó eltérések, vagy az esetleges hiányok a kutatóknak nagy segítséget adtak a különböző kolostorokban készült kódexek alapján kibontakozó zenei hagyomány teljes rekonstrukciójában. Korábban hasonló rendszer még nem volt, illetve amit a hasonló nyugat-európai anyagra készítettek korábban a kutatók, az még messze volt a számítógépesíthetőségtől. Dobszay professzor úr meghatározó szereplője volt a régizene-kutatásnak, így azt az – immár negyed évszázaddal ezelőtt megjelent – erről szóló könyvet, aminek gregoriánkutatási részét ő, a probléma számítógépesítéséről szólót én írtam, a szakterület számos kutatója idézi máig is mint alapművet. Nemrég vált világossá számomra, hogy ezen az általam már régóta nem művelt szakterületen az idézettségem meglehetősen magas, méghozzá annyira, amennyire a ma is aktívan művelt nyelvtechnológiai kutatásaim esetében aligha számíthatok. Ennek az az oka, hogy az egyre nagyobb számú kutatót felvonultató gépi nyelvészetben nagyon keveseknek jut olyan meghatározó szerep, mint amilyen Dobszay Lászlóé volt a nyolcvanas évek végén a Cantus Planus világában. Tanulság, hogy az így kialakult magas idézettség – ez esetben az enyém –, amit ma a tudományos világban meghatározó számértéknek tartanak, nem ad feltétlenül objektív képet az adott kutatási területen végzett tényleges aktivitás megítélésére.

Hogyan került hozzánk az egyetemre? Mióta van az ITK-n?

A zenetudományi évek után a könyvtár-automatizálásban dolgoztam néhány évig, majd egy hollandiai projektben voltam nyelvtechnológiai szakértő. 1990 végén immár itthon ért az új gondolat, hogy számítógépes nyelvészeti kutatásaim eredményeit sokak számára a gyakorlatban is használhatóvá lehetne tenni. Első termékünk a magyar nyelvi helyesírás-ellenőrző program volt: ennek létrehozására 1991-ben három társammal megalapítottuk a Morphologicot, mely egyszerre végzett üzleti tevékenységet és alapkutatásokat is. A nyelvtechnológiai kutatócég megmozgatta Roska professzor úr fantáziáját. A kilencvenes évek második felében meglátogattam cégvezetői irodámban, és miután bemutattam néhány olyan kutatásomat, amivel akkor foglalkoztunk, nekem szegezte a kérdést, hogy volna-e kedvem egy kimondottan emberközpontú informatikával foglalkozó, épp alakulóban levő egyetemi kar felépítésében részt venni. Volt. Így a sok, elsősorban az „emberi hardverre” koncentrálnó orvosi, biológiai informatikai terület mellett a nyelvtechnológia már az indulásnál mint egyfajta „emberi szoftver” is bekerült Karunk portfóliójába. Mindez még a kilencvenes évek vége felé történt, amikor az ITK még csak álom volt, igaz, egy egyre konkrétan formálódó álom. Így aztán Roska professzor úr kérésére kidolgoztam a nyelvtechnológiai tárgyak tanterveit, és az első évfolyamtól kezdve tanítom is őket.

Mi a legkedvesebb élménye az ITK-val kapcsolatban?

Elsősorban az, hogy a kollégák, legyenek azok közeli témát tanítók, sőt akár régi barátok, vagy egymást csak távolabbról ismerők, mind egyek voltunk abban, hogy Roska Tamás hívott minket erre a Karra, hiszen bennünk megbízott. Így az első pillanattól adott volt egy olyan közös hullámhossz, melyet más karokon valószínűleg képtelenség volna elvárni. Ezt erősítették meg az első években azok a közös programok, hétvégi együttlétek, amiket soha nem fogok ellejteni. Ott kirándulásokon, sétákon beszéltük meg az alakulóban levő Kar gondjait, problémáit, és egymáshoz még közelebb kerültünk.

Az egyik ilyen oktatói hétvége a 2000-es évek elején Bagolyirtáson volt; álljon erről itt egy kedves erdei pillanatkép (háttal Roska professzor úr, körülötte több ismerős és a maiaknak talán már kevésbé ismerős ITK-s kolléga).

Melyik három szóval jellemezné az ITK-t?

Az egész egyetemre vonatkozó kedvenc szlogenemmel: „Tudomány. Hagyomány. Pázmány.”

Szívesen járna-e hallgatóként az ITK-ra?

Mivel magamnak annak idején különböző egyetemi karokra kellett beiratkoznom, hogy megszerezsem a megfelelő interdiszciplináris ismereteket, különösen értékesnek tartom, hogy itt az ITK-n az informatika mellett sok szakterület van jelen a biológiától a nanotechnológián és az orvostudományon át a nyelvtechnológiáig, így a hallgatóknak mindössze csak össze kell válogatni a számukra legérdekesebb tárgyakat – és persze tanulniuk kell... Egészen biztos, hogy ha egyetemista korú volnék, ide járnék!

Megosztana valamit a családjáról?

Otthon, a családi asztalnál gyermekeim – Dorottya, Anna és Kristóf – mellett az elmúlt 15 évben végig ott ült az ITK is, ugyanis feleségem is a Kar alapításától kezdve itt dolgozott. A korábbi hallgatók közül sokan ismerik: ő Szomolányi Márta, aki 15 éven át Roska Tamás professzor úr jobb kezeként, 2012-ig a Dékáni Hivatal vezetőjeként is segített építeni az ITK-t – egészen alapító dékánunk 2014 nyarán bekövetkezett haláláig, ami után átalakultak a feladatok, így Márta is másik munkahelyet választott.

Szabadidejét mivel szereti tölteni?

Zenével. Ma már sajnos kevésbé aktívan művelem ugyan, mint régen, de zenét hallgatok, amikor csak tehetem: autóban, otthon, munka közben... Klasszikus is, de azt inkább koncerteken szeretem. Van viszont egy jelentősnek mondható és részletesen katalogizált dzsessz-, blues- és rocklemez-gyűjteményem. Régebben egyébként a zenét aktívan műveltem is: fafúvós hangszereken játszom, a barokk furulyáktól kezdve egészen a szoprán- és altszaxofonig. Korábbi hallgatóink talán még egy-egy fellépésre is emlékezhetnek: egykori kamaradzsesszzenekarommal ideköltözésünk előtt játszottunk az ITK-n, még a Piarista épületben. Itt a Práter utcában pedig elsősorban reneszánsz és barokk darabokat adtunk elő „szintén zenész” ITK-s professzor kollégáimmal, többek közt Tuza Zsolttal, vagy Rásonyi Miklóssal...

A legkedvesebb barátaimmal, egykori gimnáziumi osztálytársaimmal létrehozott Qwyx [ejtsd: kuviks] együttes emlékére álljon itt egy „korabeli” lexikonbejegyzés 1981-ből: a kiadvány színes borítója és a 104. oldal tartalma utal életemnek erre az időszakára.

És végül: mit üzen a hallgatóknak?

Vigyék az ITK jó hírét de nem is feltétlen csak szóval, hanem elsősorban azzal, hogy kiválóan végeznek nálunk, ezzel növelve a Kar külső megbecsülését, és természetesen a sajátjukat.

Információs Technológiai és Bionikai Kar

1083 Budapest, Práter u. 50/A.

Telefon: (36 1) 886-4700

Fax: (36 1) 886-4724

EUA

European University Association

[<https://web.archive.org/web/20220920201124/https://eua.eu/>]

European Federation of Catholic Universities
Fédération des Universités Catholiques Européennes
Federación de Universidades Católicas de Europa

[<https://web.archive.org/web/20220920201124/http://www.fuce.eu/>]

FUCE